

GRZEGORZ KOWALSKI

**PROFESOR DR HAB. ANNA DUSZAK
(4 04 1950 - 25 12 2015)**

Prof. dr. hab. Anna Duszak była ... Bardzo trudno pisać o Niej w czasie przeszłym, pamiętając o Jej wyjątkowej energii, z którą podejmowała kolejne projekty badawcze, i którą angażowała w codziennej pracy naukowej, dydaktycznej i kierowniczej w Instytucie Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego. Każdy temat badań i każdy pomysł służący rozwojowi Instytutu realizowała od początku do końca, nie pozwalając sobie na półśrodki, niedopowiedzenia czy improvizację. Jednocześnie Jej konsekwencja i wiara w realizowane przedsięwzięcia motywowały współpracowników, którzy chętnie pomagali Jej osiągać zamierzone cele.

Można napisać zwyczajnie: „była dyrektorem Instytutu”, ale to zdanie brzmi jak frazes, często powtarzany we wspomnieniach, które czytamy w codziennej prasie i którym rzadko poświęcamy więcej uwagi. Kto miał jednak okazję poznać Panią Profesor, współpracować z Nią, być pracownikiem Instytutu Lingwistyki Stosowanej, ten wie, że w tym przypadku słowo „dyrektor” jest chyba niewłaściwe. To nazwa stanowiska, urzędnicza kategoria, narzucona przepisami rama, określająca hierarchię instytucjonalnych pozycji... W urzędniczym dyskursie nie było i nie ma wyjątków, nawet dla Pani Profesor. Jestem jednak pewien, że kto miał okazję poznać Panią Profesor, pominie ten oficjalny tytuł, i powie: „była Instytutem”.

Pani Profesor Anna Duszak od początku kariery akademickiej była związana z Uniwersytetem Warszawskim, początkowo z Wydziałem Neofilologii, później z Wydziałem Lingwistyki Stosowanej. Na warszawskiej uczelni uzyskiwała kolejne stopnie naukowe: magistra, doktora, doktora habilitowanego; zwieńczeniem wspaniałego dorobku naukowego i długoletniej pracy był tytuł profesora. Darzona szacunkiem współpracowników kierowała Zakładem Badań nad Dyskursem, organizując i koordynując wspólne przedsięwzięcia jego członków, m.in. międzynarodowe konferencje językoznawcze *GlobE* i *Political Linguistics*, duże interdyscyplinarne i międzyuczelniane projekty badawcze (np. *Swoi – inni – obcy w komunikowaniu publicznym w Polsce: ujęcie porównawcze*, *Systemowo-funkcjonalna analiza dyskursu*, *Porównawcza Analiza Dyskursu – dla tłumaczy*), seminaria zakładowe, wykłady zaproszonych gości (np. Norman Fairclough, James R. Martin, Brit-Louise Gunnarsson, Theo van Leeuwen, Jef Verschueren i in.).

Pani Profesor wielokrotnie wyjeżdżała za granicę, odbywając staże i prowadząc wykłady gościnne na renomowanych uczelniach w Austrii, Niemczech, Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych. Była beneficjentką wielu stypendiów i grantów naukowych, krajowych i zagranicznych, także w tych trudnych czasach, gdy mobilność naukowa – dziś powszechna i oczywista – była mocno ograniczona.

Opublikowała ponad sto prac naukowych w renomowanych wydawnictwach polskich i zagranicznych. Była redaktorem kilkunastu zbiorów, w tym *Us and Others, Social Identities Across Languages, Discourses and Cultures* (wyd. 2002, Amsterdam: John Benjamins); *Identity, Community, Discourse: English in Intercultural Settings* (red. wspólnie z G. Cortese, wyd. 2005, Frankfurt: Peter Lang); *Krytyczna analiza dyskursu. Interdyscyplinarne podejście do komunikacji społecznej* (red. wspólnie z N. Faircloughem, wyd. 2008, Kraków: Universitas); *Language, Culture and the Dynamics of Age* (red. wspólnie z U. Okulską, wyd. 2011, Berlin: Mouton de Gruyter);

Globalization, Discourse, Media: In a Critical Perspective (red. wspólnie z J. House i Ł. Kumieągą, wyd. 2010, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego); *Systemowo-funkcjonalna analiza dyskursu* (red. wspólnie z G. Kowalskim, wyd. 2013, Kraków: Universitas); *Tekst naukowy i jego przekład* (red. wspólnie z A. Jopek-Bosiacką i G. Kowalskim, wyd. 2015, Kraków: Universitas); *Academic (Inter)genres: between Texts, Contexts and Identities* (red. wspólnie z G. Kowalskim, wyd. 2015, Frankfurt: Peter Lang). Należy też wspomnieć, że była jednym z trzech głównych redaktorów naukowych polsko-angielskiego wydania słownika Cambridge (wyd. 2003; Warszawa: Prószyński i s-ka). Ostatniej swojej monografii nie mogła, niestety, dokończyć, ale Jej współpracownicy przygotowują tę publikację do druku.

Znany i ceniony na świecie jest także Jej dorobek w dziedzinie lingwistyki kontrastywnej w zakresie stylów naukowych, w szczególności definicji cech wyróżniających polski styl naukowy na tle stylów anglosaskiego i niemieckiego. Takie artykuły jak *Academic discourse and intellectual styles* (1994; *Journal of Pragmatics* 21/3: 291-313), *Academic writing in English and Polish: comparing and subverting genres* (1998; *International Journal of Applied Linguistics* 8/2: 191-213) czy napisany wspólnie z J. Lewkowicz *Publishing academic texts in English: A Polish perspective* (2008; *Journal of English for Academic Purposes* 7/2: 108-120) są opatrzone wysokimi wskaźnikami cytowalności, co świadczy o ich dużym znaczeniu dla tego obszaru badań na świecie.

Jednak bez wątpienia Jej najbardziej znaną pracą jest wydana w 1998 r. monografia *Tekst, dyskurs, komunikacja międzykulturowa* (Warszawa: PWN). Przygotowywana przez kilka lat książka jest pierwszą syntezą zagadnień analizy dyskursu w Polsce. Chociaż w ostatniej dekadzie ukazało się kilka wartościowych publikacji w tej dziedzinie, monografia Pani Profesor wyróżnia się przejrzystą strukturą, szerokim spektrum tematów, dogłębną analizą przedstawionych zagadnień

i imponującą bibliografią. Zgodnie z zamierzeniem Autorki książka ma status podręcznika akademickiego do analizy dyskursu, z którego korzystają polscy studenci na wielu uczelniach. W zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego jest kilkadziesiąt egzemplarzy monografii; zawsze co najmniej kilka jest wypożyczonych, co stanowi jeszcze jeden komplement wobec tej pracy.

Z całą pewnością można więc uznać Panią Profesor za prekursorkę i promotora analizy dyskursu w Polsce. Jej doświadczenie i kontakty z ośrodkami zagranicznymi, zwłaszcza brytyjskimi i amerykańskimi, pomogły przenieść dorobek teoretyczny i metodologiczny analizy dyskursu na grunt polski, a następnie rozwijać jej polską szkołę. Z upływem czasu rosła bowiem popularność tego podejścia w naszym kraju: analiza dyskursu zyskiwała zwolenników na różnych uczelniach i wydziałach, stając się przedmiotem zainteresowania i badań polonistów, lingwistów, socjologów, medioznawców, psychologów społecznych... Badania, często rozproszone i nieskoordynowane, zostały kilka lat temu zorganizowane w ramach międzyuczelnianego konsorcjum *Analiza Dyskursu*, którego jednym z założycieli i aktywnych uczestników była Pani Profesor Anna Duszak.

Należy pamiętać, że chociaż Pani Profesor poświęcała najwięcej uwagi analizie dyskursu, to jednocześnie była autorytetem w wielu innych dziedzinach językoznawstwa. W początkowych latach swojej kariery akademickiej opublikowała ciekawe prace z dziedziny gramatyki kontrastywnej i funkcjonalnej. Zajmowała się także zagadnieniami z zakresu lingwistyki tekstu, pragmatyki i socjolingwistyki. Interesowała się komunikacją interkulturową, głównie w kontekście wyżej opisanych badań nad kulturowym zróżnicowaniem dyskursów naukowych, ale i w szerszym kontekście lingwistyki antropologicznej i retoryki kontrastywnej. W ostatnich latach ważne miejsce w Jej badaniach zajmowały krytyczna analiza dyskursu, semiotyka społeczna, dyskurs multimedialny, język i tożsamość.

Pani Profesor Anna Duszak była również wspaniałym nauczycielem akademickim. W Instytucie Lingwistyki Stosowanej prowadziła zajęcia z gramatyki opisowej języka angielskiego, polsko-angielskiej gramatyki kontrastywnej, semantyki i pragmatyki. Wykłady z lingwistyki tekstu, etnolingwistyki i lingwistyki antropologicznej wzbogacała ciekawymi przykładami, korzystając z różnorodnych materiałów medialnych i tekstów kultury. W ostatnich latach prowadzone przez nią wykłady odzwierciedlały współczesne tendencje w naukach językoznawczych, w szczególności zwrot dyskursywny rozwijający się od lat 80-tych XX wieku, także w aspekcie krytycznym. Wykłady z analizy dyskursu, krytycznej analizy dyskursu, a także semiotyki społecznej i komunikacji międzykulturowej cieszyły się dużym zainteresowaniem studentów. Była promotorem wielu prac magisterskich dotyczących szeroko rozumianej tematyki dyskursu.

Miałem zaszczyt być Jej doktorantem i uczestniczyć w prowadzonym przez Nią seminarium. W tym czasie Pani Profesor obejmowała też funkcję dyrektora Instytutu Lingwistyki Stosowanej. Z początku obawialiśmy się, że nie będzie mogła poświęcać nam tyle czasu na konsultacje, co wcześniej. Myliliśmy się – Pani Profesor powtarzała, że jest czas dla doktorantów i jest czas na kierowanie Instytutem. Na seminarium prowadziliśmy długie dyskusje, słuchaliśmy Jej wskazówek i krytycznych ocen, dzieliliśmy się z Nią swoimi pomysłami. Kolejne części pracy omawiała dokładnie, strona po stronie, aż wszystkie wątpliwości zostały rozwiązane.

Wprowadzała nas w arkaana akademickiej rzeczywistości, często rzucając na głęboką wodę. Już na pierwszym roku studiów doktoranckich zaprosiła mnie na konferencję International Pragmatics Association w Riva del Garda, na którą razem przygotowywaliśmy referat. Niedługo przed wyjazdem powiedziała, że muszę pojechać sam i że na pewno dam sobie radę; czy taki był plan, czy też może było to nieprzewidziane zdarzenie – nie wiem. Nieraz powierzała nam ważne zadania,

a my staraliśmy się nie zawieść Jej oczekiwań. Miała do nas zaufanie.

Jako dyrektor Instytutu Lingwistyki Stosowanej cieszyła się dużym autorytetem pracowników, autorytetem wynikającym z wiedzy, doświadczenia i życzliwości, nie zaś z instytucjonalnej relacji przełożony-podwładni. Powszechnie szanowana, zjednywała sobie uznanie współpracowników; nierzadko godziła ich pomysły na Instytut i prowadzone w nim badania, co nie zawsze było łatwe, zważywszy na wielość dziedzin, którymi zajmowaliśmy się i zajmujemy. Była wymagająca – od nas, ale przede wszystkim od siebie. Dlatego tak bardzo przejmująco brzmiały jedne z Jej ostatnich słów, przywołane we wspomnieniu Pani Profesor po mszy pogrzebowej: „Co teraz będzie?”

.....

Będziemy my. Będzie Instytut Lingwistyki Stosowanej. Choć już nie taki sam. Będzie wdzięczna pamięć.

.....

Na zdjęciu, które Pani Profesor umieściła na swojej stronie internetowej, widać latarnię morską, na tle zmierzchającego się nieba i stalowego morza, pustego aż po horyzont. To chyba nieprzypadkowy wybór i symbol o wielu znaczeniach. Latarnia wskazuje drogę, ale nie zastąpi sternika. Doprowadzi do portu – tylko i aż tyle; resztę musi zrobić załoga. Dziś to zdjęcie wzbudza jednak smutek – latarnia już nie świeci.

Prof. dr. hab. Anna Duszak odeszła po ciężkiej chorobie 25 grudnia 2015 r.